

آینده اقلیم کردستان عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

نویسنده:

اسماعیل اسفندیاری

www.ketab.ir

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۴۰۱

سرشناسه	اسفندیاری، اسماعیل، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	آینده اقلیم کردستان عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران/ نویسنده اسماعیل اسفندیاری؛ ویراستار ادبی هادی باغبانی؛ ناظر ویراستار مهران غلامیان.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۶۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۳۵۳-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۵۷ - ۱۶۰.
موضوع	کردستان (عراق) Kurdistan (Iraq: Province)
موضوع	آینده‌پژوهی Forecasting -- Study and teaching
موضوع	امنیت ملی -- ایران National security-- Iran
موضوع	کردستان (عراق) -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۱م. Kurdistan (Iraq: Province) -- Politics and government -- 21st century
	ایران -- روابط خارجی -- کردستان (عراق) Iran -- Foreign relations -- Kurdistan (Iraq: Province)
	کردستان (عراق) -- روابط خارجی -- ایران Kurdistan (Iraq: Province) -- Foreign relations -- Iran
شناسه افزوده	دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کنگره	DS ۷۰/۸
رده بندی دیویی	۹۵۶/۰۰۶۹۱۵۹۳
شماره کتبی‌شناسی ملی	۸۴۴۵۴۳۸
اطلاعات رکورده کتبی‌شناسی	فیا

آینده اقلیم کردستان عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: اسماعیل اسفندیاری

ویراستار ادبی: هادی باغبانی

ناظر ویراستار: مهران غلامیان

نوبت چاپ: اول- ۱۴۰۱

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه -

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳

سخن ناشر

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی به عنوان سازوکاری علمی و سازمانی در توسعه ادبیات راهبردی و آموزش مدیران عالی کشور در حوزه مسائل راهبردی، دفاعی و امنیتی، با بهره‌گیری از بنیان‌ها و نظریه‌های بومی، در صدد تدوین راهبردهای تعالی‌بخش به منظور تحقق اهداف منبعث از رسالت و مأموریت علمی خویش است.

این دانشگاه و پژوهشگاه از مراکز علمی کلیدی و حساس در عرصه مسائل راهبردی است که از بدو تشکیل و راه‌اندازی آن پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در صحنه آموزش مسائل دفاعی - امنیتی به منظور کادرسازی متناسب با اهداف مقدس جمهوری اسلامی در سطوح مدیران عالی کشوری و لشکری پیش‌قدم بوده و وظیفه خطیر خود در جهت آموزش فرماندهان و مدیران عالی‌رتبه کشور را سرلوحه تمامی برنامه‌ها قرار داده است.

این امر هنگامی مهم‌تر می‌نماید که نگاهی پژوهشی و عمیق به پیرامون کشور، منطقه و جهان داشته باشیم؛ چراکه با ظهور تهدیدات نوین در عرصه بین‌الملل، لزوم داشتن چنین قانونی برای به‌هنگام نگاه داشتن مدیران عالی و فرماندهان نظامی کاملاً ملموس خواهد بود. از سوی دیگر ایده ایجاد تمدنی بزرگ موجب می‌شود تا این تلاش و تعهد موجب توسعه همکاری‌ها و ترغیب سازمان‌هایی گردد که برای پیروی از این هدف متعالی و ایجاد تحول در برنامه‌ها و فعالیت‌ها تولید و توزیع ادبیات راهبردی را یاری نمایند.

با نگرش به این رویکرد و اهمیت موضوع، لزوم تولید و توزیع ادبیات راهبردی در دانشگاه و پژوهشگاه که ماحصل تلاش اساتید و فرهیختگان متخصص در علوم راهبردی و دانش‌آموختگانی است که با نهایت تلاش و کوشش مدت‌زمان مفیدی از دوران زندگی

خود را جهت فراگیری مفاهیم و اصول علوم راهبردی و تدوین رساله دکتری در دانشگاه و پژوهشگاه طی نموده‌اند، نمایان می‌گردد.

در این راستا مرکز انتشارات راهبردی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی در سه حوزه مدیریت راهبردی، دفاع ملی و امنیت ملی با اهتمام به برنامه‌ها و در چارچوب اهداف و مفاهیم عالی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تدابیر رهبر معظم انقلاب اسلامی و فرماندهی کل قوا حضرت امام خامنه‌ای ^{مدظله العالی}، سعی در انتقال مفاهیم و آموزه‌های خود به سطوح مختلف مدیران و ارکان جامعه داشته و در این بستر دست‌های پرتوانی که نیل به این اهداف را تسهیل می‌نمایند به گرمی می‌فشارد.

و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه اُنِیب

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۵
فصل اول: تاریخچه مختصری از چگونگی شکل‌گیری اقلیم کردستان عراق.....	۲۱
تاریخچه مختصری از چگونگی شکل‌گیری اقلیم کردستان عراق.....	۲۳
پیشینه طرح مسئله حکومت مستقل کردی.....	۲۴
کردستان عراق در زمان امپراتوری عثمانی، قیمومیت انگلستان و حزب بعث.....	۲۶
تحولات دهه ۹۰ میلادی و تشکیل اقلیم کردستان عراق.....	۳۱
فصل دوم: مختصات اقلیم کردستان عراق.....	۳۵
ساختار جمعیتی اقلیم کردستان عراق.....	۳۷
اقلیت‌های مذهبی و قومیتی ساکن اقلیم کردستان عراق.....	۳۷
یزیدیه.....	۳۸
کاکایی‌ها و اعتقادات آن‌ها.....	۳۹
اقلیت آشوری.....	۴۰
اقلیت ترکمان اقلیم کردستان عراق.....	۴۱
عشایر کرد ساکن کردستان ایران و عراق.....	۴۲
ساختار سیاسی حکومت اقلیم کردستان.....	۴۳
سابقه برگزاری انتخابات در اقلیم کردستان عراق.....	۴۴
وضعیت نظامی و امنیتی اقلیم کردستان عراق.....	۴۶
نیروهای اتحادیه میهنی (یکتی).....	۴۷
حزب دموکرات کردستان (پارتی).....	۴۷
وضعیت جغرافیایی اقلیم کردستان عراق.....	۴۸
مسائل آبی ایران و عراق در بخش اقلیم کردستان.....	۵۰

۵۱.....	وضعیت مرزهای ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۵۵.....	فصل سوم: عوامل داخلی مؤثر بر تحولات اقلیم کردستان عراق.....
۵۷.....	کانون‌های قدرت و مراکز تأثیرگذار در کردستان عراق.....
۵۷.....	روحانیت کرد.....
۵۷.....	مدارس و طلاب علوم دینی.....
۵۸.....	تشکل‌ها و سازمان‌های عرفی کردها عراق.....
۵۸.....	حزب دموکرات کردستان عراق.....
۶۵.....	جنبش تغییر (گوران).....
۶۶.....	تشکل‌ها و سازمان‌های مذهبی کردها عراق.....
۷۱.....	اختلافات درونی و فقدان انسجام سیاسی.....
۷۲.....	مسئله اختلاف بر سر مالکیت زمین با دیگر قومیت‌ها.....
۷۲.....	مسئله کرکوک.....
۷۴.....	دلایل اهمیت کرکوک در معادلات سیاسی بین کردها و دولت عراق.....
۷۴.....	وجود چاه‌های نفتی و نیز لوله‌های نفتی در این منطقه.....
۷۴.....	خط لوله کرکوک - جیحان.....
۷۵.....	خط لوله کرکوک - بانیاس.....
۷۷.....	راه‌حل‌های پیشنهادشده برای حل مسئله کرکوک.....
۷۸.....	نقش و جایگاه آمریکا در اختلافات ترکیه و کردها بر سر کرکوک.....
۸۱.....	فصل چهارم: عوامل خارجی مؤثر بر تحولات اقلیم کردستان عراق.....
۸۳.....	تأثیرگران خارجی.....
۸۳.....	آمریکا.....
۸۸.....	ترکیه.....
۹۳.....	سوریه.....
۹۵.....	ایران.....

۹۷.....	موضع سازمان ملل
۹۸.....	رژیم صهیونیستی
۱۱۵.....	فصل پنجم: سناریوهای پیش رو برای آینده اقلیم کردستان عراق
۱۱۷.....	سناریوهای پیش رو برای آینده اقلیم کردستان عراق
۱۲۱.....	سناریوی اول: ادامه روند فدرالیسم
۱۲۱.....	پیشینه فدرالیسم
۱۲۳.....	فدرالیسم مالی
۱۲۴.....	سناریوی دوم: تقسیم عراق و مستقل شدن کردستان عراق
۱۲۶.....	ارزیابی سناریوی دوم
۱۲۷.....	سناریوی سوم: اداره مشترک یا کندومینیوم (اداره شمال عراق توسط ترکیه و عراق)
۱۲۹.....	ارزیابی سناریوی سوم
۱۳۱.....	فصل ششم: تأثیر تحولات اقلیم کردستان عراق بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۳۳.....	امنیت ملی
۱۳۴.....	بعد نظامی
۱۳۴.....	بعد اقتصادی
۱۳۵.....	بعد محیط زیست و منابع
۱۳۵.....	بعد اجتماعی - فرهنگی
۱۳۶.....	بعد سیاسی
۱۳۷.....	قومیت کرد و رویکرد نرم افزارانه به امنیت ملی
۱۴۰.....	قومیت کرد و انواع ناهمگونی های آن با دولت مرکزی
۱۴۱.....	افزایش تعارضات هویتی در ایران
۱۴۲.....	شدت توجیهات هنجاری
۱۴۳.....	رشد احساسات ناسیونالیستی در ایران

چکیده:

با توجه به اینکه جمعیت قابل توجهی از قومیت کرد در بخش غربی جمهوری اسلامی ایران زندگی می‌کنند، پیگیری تحولات منطقه‌ای قومیت کرد در آنسوی مرزها بسیار حائز اهمیت است. نزدیک به دو دهه است که موضوع کردهای عراق به جدالی بسیار مناقشه‌انگیز تبدیل شده است، به‌خصوص پس از اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ میلادی کردها حتی به سه استان تحت امر اقلیم کردی؛ یعنی سلیمانیه، اربیل و دهوک نیز قانع نبوده و خواستار در اختیار گرفتن دیگر مناطق کردنشین خارج از اقلیم شده‌اند. از جمله مناطق مهم، منطقه نفت‌خیز کرکوک می‌باشد که هنوز محل مناقشه است؛ اما نکته مهم در این میان الگو شدن اقلیم کردستان برای دیگر مناطق کردی خارج از عراق از جمله کردستان ایران است. هر گونه دگرگونی سیاسی که منجر به تشکیل دولت کرد گردد یا هر دگرگونی اقتصادی که به نحوی نمایانگر وضعیت بهتر اقتصادی و رفاهی کردها عراق شود، بی‌شک بر مناطق کردنشین آنسوی مرزها چه در ایران و چه در سوریه و ترکیه تأثیر فراوان خواهد گذاشت، از این رو جا دارد سناریوهای احتمالی تحولات آینده کردستان عراق مورد بررسی قرار گیرد تا سیاست‌گذاری مناسب به اقتضای شرایط احتمالی صورت پذیرد. در این پایان‌نامه پژوهشگر به سبک پژوهش‌های کاربردی در حوزه علوم سیاسی که برای سیاست‌گذاری نوشته می‌شوند، تلاش خواهد کرد، با در نظر گرفتن عوامل اصلی مؤثر بر تحولات سیاسی کشور عراق، سناریوهایی را برای آینده اقلیم کردستان عراق ترسیم کند و مطابق با سناریوهای مذکور، انواع تهدیدهای امنیتی را که احتمال دارد متوجه جمهوری اسلامی ایران باشد به بحث بگذارد.

کلمات کلیدی: ایران، عراق، اقلیم کردستان عراق، خاورمیانه، امنیت ملی، قومیت‌ها.